

Sykdomsbyrde måler hvor mange friske leveår som går tapt i en befolkning i løpet av et bestemt år som følge av for tidlig død eller redusert helse. Det samlede målet på sykdomsbyrde (DALY) beregnes som summen av tapte leveår (YLL) og år levd med helsetap (YLD).

Hvordan beregnes sykdomsbyrde?

Tapte leveår (YLL, Years of Life Lost): Mål på dødelighet. Beregnes ved å telle opp antall dødsfall et bestemt år og summere den forventede gjenstående levetiden som gikk tapt. Den gjenstående levetiden er basert på en global referanse for forventet levealder.

År levd med helsetap (YLD, Years Lived with Disability): Mål på helsetap. Beregnes ved å multiplisere forekomsten av sykdommen et bestemt år med alvorlighetsgrad. En sykdom gir mange år med helsetap i befolkningen dersom den er hyppig forekommende, langvarig eller alvorlig, eller en kombinasjon av disse.

Helsetapsjusterte leveår (DALY, Disability-Adjusted Life Years): Samlet mål på sykdomsbyrde. Summen av tapte leveår (YLL) og år levd med helsetap (YLD). Viser hvor mange friske leveår som går tapt i en befolkning på grunn av tidlig død eller redusert helse.

Alle rater er aldersstandardiserte per 100 000 innbyggere til GBDs standardbefolkning. Sammenligninger mellom fylket og landet er basert på disse aldersstandardiserte ratene, og signifikans vurderes ut fra 95 % usikkerhetsintervall.

Kilde: Global Burden of Disease (GBD 2023).

Tapte leveår (YLL)

Ifølge GBD døde det i 2023 3 870 mennesker i Oslo, som tilsvarte 69 365 tapte leveår. Oslo hadde den nest laveste aldersstandardiserte YLL-raten blant de 11 fylkene, 6,5% lavere enn landsgjennomsnittet. Kreft var den største enkeltårsaken (32% av alle YLLs), etterfulgt av hjerte- og karsykdom (17%) og nevrologiske sykdommer (9%) (figur 1). Blant de ti største årsakene var YLL-raten i Oslo statistisk signifikant høyere enn landet som helhet for rusbrukslidelser (figur 1).

År levd med helsetap (YLD)

I 2023 var den aldersstandardiserte YLD-raten i Oslo 11 750 per 100 000, høyere enn landsgjennomsnittet (11 266). Psykiske lidelser (23%), muskel- og skjelettsykdommer (17%) samt utilsiktede skader (12%) var blant de største bidragene (figur 1). For de ti største årsakene var YLD-raten i Oslo ikke statistisk signifikant forskjellig fra landet som helhet (figur 1).

Sykdomsbyrde (DALY)

I 2023 var den aldersstandardiserte DALY-raten i Oslo 19 027 per 100 000, den femte lavest blant de 11 fylkene. Psykiske lidelser (14%), kreft (14%) og muskel- og skjelettsykdommer (10%) var de viktigste bidragene. Psykiske lidelser og muskel- og skjelettsykdommer bidrar hovedsakelig gjennom YLD. Årsaker som i større grad påvirker YLL, som kreft og hjerte- og karsykdom, bidro også vesentlig (figur 1). Blant de ti største årsakene var DALY-raten i Oslo ikke statistisk signifikant forskjellig fra landet som helhet (figur 1). Fordelingen av samlet sykdomsbyrde over alle aldre (ikke aldersstandardisert) vises i figur 2.

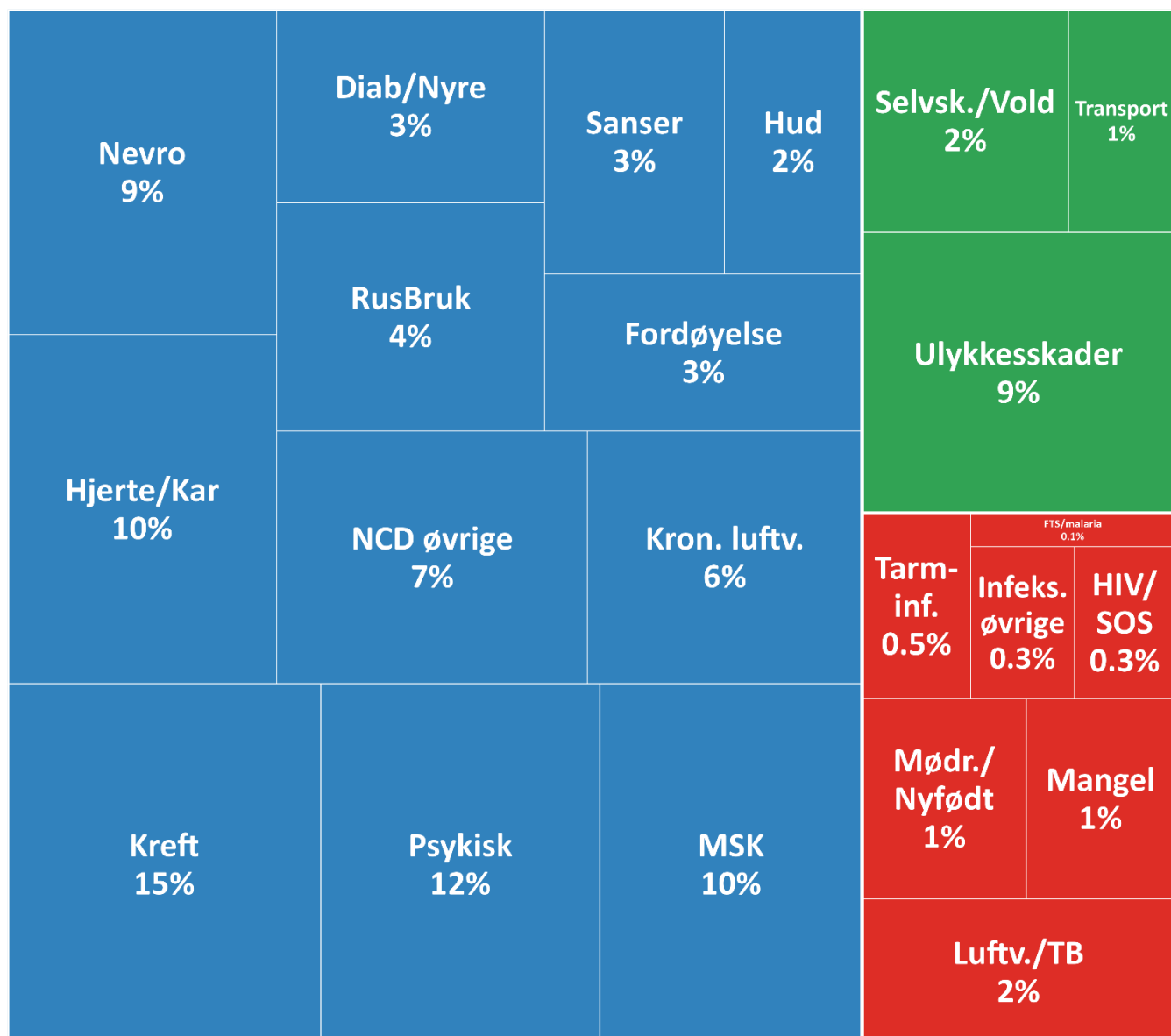
Risikofaktorene for DALY

De tre største risikofaktorene i Oslo var tobakk, høy kroppsmasseindeks (BMI) og høyt blodtrykk (figur 1). Blant de ti største risikofaktorene for DALY i Oslo var det ingen statistisk signifikant forskjell fra landet som helhet (figur 1). Tobakk forklarte om lag 5%, høy BMI 5% og høyt blodtrykk 4% av de totale DALY. Alle tre påvirker både YLL og YLD, med størst effekt på YLL. Blant de ti største risikofaktorene for sykdomsbyrde i Oslo var bruk av illegale rusmidler statistisk signifikant høyere enn landet som helhet for rusbrukslidelser (figur 1).

Det har vært en betydelig nedgang i sykdomsbyrden fra tobakk, høyt blodtrykk, høyt kolesterol og kosthold. Samtidig øker sykdomsbyrden fra høy BMI, høyt blodsukker, alkoholbruk og lav beinmineraltetthet. Samlet tyder dette på at sykdomsbyrden i økende grad knyttes til kroniske og livsstilsrelaterte helseutfordringer som gir redusert helse over tid, snarere enn faktorer som i større grad påvirker dødelighet.

Type	Årsak	Antall per 100 000 innbyggere		Sykdomsbyrdebarometer
		Oslo	Norge	
Tapte leveår (YLL)	Kreft	2362 [2200, 2480]	2539 [2400, 2640]	
	Hjerte- og karsykdom	1231 [1075, 1325]	1440 [1280, 1536]	
	Nevrologiske sykdommer	629 [382, 1120]	649 [416, 1112]	
	Selvskaide og vold	449 [412, 488]	476 [434, 523]	
	Kroniske luftveissykdommer	443 [391, 497]	478 [431, 530]	
	Andre ikke-smittsomme sykdommer	381 [333, 456]	418 [374, 485]	
	Rusbrukslidelser	371 [330, 413]	265 [233, 303]	
	Utilsktede skader	321 [289, 348]	360 [326, 389]	
	Fordøysessykdommer	280 [249, 308]	253 [226, 281]	
	Infeksjoner i luftveiene og tuberkulose	234 [202, 263]	239 [208, 267]	
År levd med helsetap (YLD)	Psykiske lidelser	2638 [1890, 3485]	2452 [1767, 3181]	
	Muskel- og skjelettsykdommer	1904 [1392, 2598]	1858 [1358, 2531]	
	Utilsktede skader	1342 [947, 1853]	1289 [903, 1778]	
	Andre ikke-smittsomme sykdommer	1091 [767, 1507]	1028 [715, 1424]	
	Nevrologiske sykdommer	960 [673, 1279]	955 [683, 1276]	
	Kroniske luftveissykdommer	587 [410, 795]	487 [342, 643]	
	Rusbrukslidelser	460 [324, 593]	386 [274, 496]	
	Hjerte- og karsykdom	394 [291, 526]	400 [293, 537]	
	Diabetes og nyresykdommer	341 [244, 459]	397 [283, 537]	
	Sykdommer i hud og underhud	336 [227, 477]	334 [225, 480]	
Sykdomsbyrde (DALY)	Psykiske lidelser	2639 [1891, 3486]	2452 [1768, 3182]	
	Kreft	2533 [2340, 2662]	2710 [2554, 2835]	
	Muskel- og skjelettsykdommer	1932 [1417, 2628]	1888 [1390, 2560]	
	Utilsktede skader	1663 [1266, 2171]	1649 [1267, 2135]	
	Hjerte- og karsykdom	1625 [1424, 1801]	1840 [1646, 2006]	
	Nevrologiske sykdommer	1589 [1169, 2171]	1604 [1199, 2159]	
	Andre ikke-smittsomme sykdommer	1472 [1149, 1874]	1446 [1145, 1816]	
	Kroniske luftveissykdommer	1030 [852, 1236]	964 [819, 1146]	
	Rusbrukslidelser	831 [693, 976]	651 [531, 767]	
	Diabetes og nyresykdommer	523 [420, 641]	614 [494, 756]	
Risikofaktorer (DALY)	Tobakk	1020 [746, 1361]	1086 [820, 1419]	
	Høy kroppsmasseindeks (BMI)	889 [327, 1525]	949 [364, 1525]	
	Høyt blodtrykk	769 [484, 1011]	901 [640, 1114]	
	Høyt blodsukker	761 [627, 949]	885 [709, 1119]	
	Kostholds faktorer	731 [391, 1024]	837 [434, 1179]	
	Yrkes faktorer	678 [383, 1034]	631 [347, 967]	
	Bruk av illegale rusmidler	652 [543, 761]	488 [411, 576]	
	Overgrep og mishandling i barndom	588 [287, 961]	516 [263, 845]	
	Høy alkoholbruk	571 [460, 695]	478 [374, 592]	
	Under- og feilernæring hos barn og mødre	416 [318, 556]	400 [317, 528]	

Figur 1. Sykdomsbyrdebarometer. Rater per 100 000 innbyggere, aldersstandardisert (GBD 2023). Grå linje: variasjon mellom laveste og høyeste fylkesverdi. Rød vertikal linje: landsgjennomsnitt. Sirkel: Oslo. Fargekode – rød: signifikant høyere enn landet; grønn: signifikant lavere; gul: ikke signifikant forskjell. For risikofaktorer vises DALY-forklart rate. Signifikans etter GBD-metode (95 % usikkerhetsintervall).

Figur 2. Figuren viser andel av samlet sykdomsbyrde (DALY) i Oslo fylke tilskrevet 22 sykdomsgrupper (begge kjønn og alle aldre). Sykdomsbyrde omfatter både tapte leveår på grunn av tidlig død og år levd med redusert helse. Hver rute representerer en sykdomsgruppe, og størrelsen på rutene viser hvor stor del av den totale sykdomsbyrden de står for. Forkortelser: Hjerte/Kar = hjerte- og karsykdom, Kron. Luftv. = kroniske luftveissykdommer, Diab/Nyre = diabetes og nyresykdommer, MSK = muskel- og skjelettsykdommer, Nevro = nevrologiske sykdommer, RusBruk = rusbrukslidelser, Kreft = kreft (alle typer), Sanser = sykdommer i sanseorgan, Hud = hud- og underhudssykdommer, Fordøyelse = fordøyelsessykdommer, Psykisk = psykiske lidelser, NCD øvrige = andre ikke-smittsomme sykdommer, Tarm-inf. = tarminfeksjoner, Infeks. øvrige = andre infeksjonssykdommer, Luftv.TB = infeksjoner i luftveiene og tuberkulose, Mødr./Nyfødt = mødre- og nyfødtssykdommer, FTS/malaria = forsømte tropiske sykdommer og malaria, HIV/SOS = HIV og seksuelt overførbare sykdommer, Mangel = underernæring, feilernæring og mangelsykdommer, Ulykkesskader = utilsiktede skader, Transport = transportsykdommer, Selvsk./Vold = selvskade og vold.